

**Слово о аутору и књизи
(Витомир Поповић, *Арбитража за област Брчко,
спор или фарса стољећа, Академија наука и умјетности
Републике Српске, Бањалука 2018, стр. 1008*)**

Уважени академици, поштоване даме и господо, драги чланови породице Поповић,

У оваквим приликама беседници по правилу настоје да, на што је могуће објективнији начин, читаоцима представе дело о коме говоре. На почетку признајем да ћу бити и субјективан и објективан, из више разлога. Први је што, не само да познајем аутора, већ смо дугогодишње фах колеге и пријатељи, па је тешко да будем објективан. Други разлог је мала временска дистанца од догађаја у којима нисам непосредно учествовао, већ само о њима слушао често исфризиране, идеологизоване и усмерене оцене и описе, па сам под њиховим снажним утицајем. Међутим, кад је реч о правним питањима којима се бави ова књига, трудићу се да будем објективан и критичан. Професионална етика и довољно дуго искуство ме обавезују на то да не пресуђујем олако ни људима ни догађајима, посебно мојим колегама и пријатељима, а ако то морам, да то буде "ни по бабу ни по стричевима, већ по правди бога истинитога". Да не мерим туђе ставове по мерилима људске субјективности, већ по божјој непристрасној и објективној правди.

Стога ће моја размишљања кроз ово слово бити посвећено подједнако аутору и његовом делу.

Пред нама је вишезначна и вишеслојна књига која се може читати, посматрати и анализирати из различитих углова, а пре свега у правном и историјском контексту. Већ се по наслову, а касније и садржини појединих делова, закључује да је реч о *par excelance* правној анализи једног веома сложеног и осетљивог питања која је смештена у необичан формат – студије монографије, без фуснота и, често, оптерећујућих и исфорсираних теоријских расправа. Иако њих у књизи нећете наћи, то не умањује значај основног правног питања – спора око Арбитраже за област Брчко, нити умањује умност и бриткост ауторових анализа спорних питања, која су представници међународне заједнице (ако она постоји) већ од почетка настојали да учине нејасним и дифузним. А реч је о сложеном и деликатном питању. Оно је сложено јер од одговора – одлуке о њему зависе многостране и дуготрајне последице, што се касније и показало.

Оно је деликатно, јер је истовремено требало бити непристрасан арбитар (правник професионалац), али и штитити интересе тек основане Републике Српске. И то све са 40 година живота.

У списатељско-уређивачком погледу, деликатност се огледала у одабиру релевантне грађе и њеној систематици по хронолошким правилима, али и према важности.

Што се тиче основног спорног питања, већ самим насловом аутор отвара сумњу и дилему, што аргументује и у целој књизи, да ли је реч о правном спору, правој и правној арбитражи, или о политички монтираном поступку у тој мери да се може квалификовати као фарса.

Уз ризик да, након само једног читања књиге, нисам стигао да сагледам сва спорна правна питања, слободан сам да изнесем разлоге због којих и сам сматрам да је реч, еуфимистички казано, о новом и до сада у арбитражној пракси непознатом арбитражном поступку и још необичнијој арбитражној одлуци. Пре свега, због накнадног овлашћења којим је председник Милошевић, као представник једне Стране, у случају неслагања двојице арбитра, препустио председнику Арбитражног већа да сам донесе одлуку. Одлука је управо на тај начин донета, чиме се озбиљно доводе у питање основна правила о природи и правном дејству арбитражног споразума, као сагласности странака у спору (стр. 442). И начин на који је председник Арбитражног већа, од конституисања Арбитраже до доношења одлуке, хтео широким тумачењем да прошири надлежност ове арбитраже, говори о скривеним и не добрим намерама тзв. међународне заједнице. Међутим, ове и друге суптилне покушаје међународне заједнице да кроз и ову арбитражу ослаби положај и значај РС није могуће разумети само погледом споља, већ је потребно унети се у унутрашњи ток збивања. Аутор, професор Поповић, могао је то јер је био и на једној и на другој страни: споља – са народом, и унутар Арбитраже – са представницима друге Стране и међународне заједнице.

Вредност ове књиге је и у томе што је аутор читаоцима верно представио не само амбијент у коме се одвијала Арбитража и садржину и значај донете арбитражне одлуке, већ и себе. А то је, по правилу, увек тешко и осетљиво. У тим деловима, као и код успутних запажања о људима, пре свега преговарачима, али и онима који су били на другим значајним државним функцијама, књига представља интроспекцију и ретроспекцију ауторових, не више професионалних знања и вештина преговарања, већ његовог односа према РС, који схватам као лојалност или патриотизам. Аутор се није либио да релевантне документе обелодани и да о знаменитим личностима заузме став, посебно кад је реч о њиховом односу према РС, често критичан, што га сврстава у ред ретких храбрих људи. То чини кроз навођење бројних дијалога које је имао пре, у току и након Арбитраже. У њима се може најјасније видети бескомпромисан и доследан став аутора о свим значајним питањима, од којих као кључни издвајам став аутора да се пре упуштања у арбитражни поступак мора јасно дефинисати

предмет арбитраже, како се широким тумачењем уместо одлучивања о линији међуентитетског разграничења не би одлучивало о самом граду Брчком.

Већ само ово књигу чини вредном, а њеног аутора храбрим човеком. Не треба заборавити да се Арбитража одвијала у посебно тешком и "смутном" постдејтонском времену, кад су се многи престојавали да у новој држави заузму место и "испеглају" своје биографије. У том делу књиге аутор се представио као врстан правник, чврст преговарач и спреман да за очување интереса РС стави на располагање не само своје време и интерес и знање, већ и интересе своје породице. Зато сам је и поменуо у обраћању. Мислим на ситуацију кад је са породицом инкогнито отпутовао у Подгорицу, из које се истим аргументима супротстављао "кукавичјем" подметању новог значења арбитражне клаузуле, како би се на пузећи начин њена надлежност проширила на питања која јој оригинално нису била поверена. То нимало није било лако, посебно у надметању са наметнутим председником Већа, искусним америчким арбитром иза кога је стајала не само адвокатска пракса већ и актуелна политика. Са ове временске дистанце то можда и не изгледа тако посебно и јединствено. Историја нас, међутим, учи да су ретки интелектуалци који су у послу професионални, а у личним односима одани, доследни и упорни, посебно у немирним и несигурним временима. Уосталом, још је велики Његош са разлогом писао како "страх животу каља образ често". У одбрани свог образа аутор се није плашио ни реакције председника Милошевића, ни високих представника из тзв. међународне заједнице, а ни данас, других и различитих господара судбина. Зато није имао потребу да "фризира" или улепшава ни људе ни догађаје, ни своју улогу у њима. Напротив, већ је у самом интригантном наслову наговестио да је спреман да у мислима иде до краја.

На крају, желим да кажем да се овакве и сличне историјско-мемоарске књиге обично објављују кад већина или бар добар део главних актера сиђу са јавне сцене, а актуелни догађаји избистре тадашње дилеме. Зато се чека временска дистанца, да главни актери накнадном памећу не улепшају и не подигну своју улогу и значај. У овој књизи већина актера су живи, а поједини и врло активни. У том погледу, ова књига представља изазов и позив у њој поменути-ма да одговоре и да се укључе у њено читање.

Ја сам је, као неко са стране, читао непристрасно, али сам после читања, признајем, постао пристрасан и субјективан у оцени улоге њеног аутора на начин како сам то описао. Међутим, у делу који се односи на правна питања конституисања Арбитражног већа, дефинисања предмета арбитражног спора, начин вођења арбитражног поступка и, на крају, у вези са самом одлуком, трудио сам се да будем потпуно објективан и критичан. Стога сам слободан да кажем да је аутор на правнички професионалан начин бранио струку и професију и одбранио њено достојанство, тако да би генерације будућих арбитра могле да уче из ове књиге. Зато искрено и са пуно уважавања и критичког промишљања позивам на читање ове књиге, која је у потпуности оправдала и њен

мото изговорен кроз мисао Меше Селимовића: "Оно што није записано, и не постоји; било па умрло". На срећу, још постоје они који записују.